ОСВОБОЖДЕНИЕ ГОМЕЛЯ

На поўдні Гомеля нашы войскі паспяхова фарсіравалі раку Днепр і, прарваўшы абарону праціўніка працягласцю па фронту 20 кіламетраў і на глыбіню ад 5 да 10 кіламетраў, авалодалі раённым цэнтрам Гомельскай вобласці горадам Лоевам і населенымі пунктамі Казярогі, Крупейкі, Шчытцы, Бывалькі.

З аператыўнай зводкі Саўінфармбюро за 17 кастрычніка 1943 года.

...І ГРЫМНУЎ БОЙ ДНЯПРОЎСКІ

Золотое бабье лето
Оставляя за собой,
Шли войска — и вдруг
с рассвета
Наступил днепровский бой.
(А. ТВАРДОВСКИЙ).

Затрымка з рухам войск Цэнтральнага фронту на подступах да Гомеля вымусіла яго камандаванне шукаць выйсце. І яно яго знайшло. Было прынята рашэнне на перагрупіроўку асноўных сіл 65-й арміі генерал-лейтэнанта П. І. Батава.

Злучэнні 19-га стралковага корпуса і часці 246-й стралковай дывізіі 18-га стралковага корпуса займалі баявыя ўчасткі ў міжрэччы Дняпра і Сожа, што на поўдні ад Гомеля. Яны перайшлі да трывалай абароны на фронце ў 20 кіламетрах і рабілі ўсё для таго, каб стварыць бачнасць нарошчвання сіл прарыву ў гэтым раёне. А тым часам асноўныя сілы арміі былі выведзены на ўсходні бераг Сожа, адкуль у ноч на 9 кастрычніка 1943 года зрабілі амаль 40-кіламетровы марш у паўднёвым напрамку і сканцэнтраваліся ў 4—6 кіламетрах ад Дняпра на ўчастку Лоеў—Радуль. Пяць сутак удзень і ўначы ішла напружаная падрыхтоўка да фарсіравання ракі. Складзены быў змястоўны план фарсіравання Дняпра, арганізавана ўзаемадзеянне паміж усімі родамі войск.

Зыходзячы з загаду камандуючага фронтам генерала арміі К. К. Ракасоўскага, камандарм П. І. Батаў загадаў 27-му корпусу (106-я і 193-я стралковыя дывізіі, 115-я асобная стралковая брыгада) генерал-маёра Ф. М. Чэракманава фарсіраваць Днепр у раёне Каменка — востраў Хаўранкоў, прарваць абарону на заходнім беразе ракі, авалодаць рубяжом Казярогі—Каўпень і ў далейшым наступаць у напрамку Ветхіня.

18-му стралковаму корпусу (69-я і 149-я стралковыя дывізіі) генерал-маёра І. І. Іванова было загадана фарсіраваць Днепр на ўчастку Лапацін — Радуль, авалодаць рубяжом Каўпень — Пясчанка і затым выйсці на Вазон — рака Брагінка.

Наступленне названых войскаў пачалося раніцай 15 кастрычніка пасля магутнай артылерыйскай падрыхтоўкі і удараў авіяцыі 16-й паветранай арміі генерал-лейтэнанта авіяцыі С. І. Рудэнка.

Перадавыя дэсантныя батальёны пад камандаваннем капітана Г. Д. Гардаполава 43-га стралковага Даурскага палка 106-й дывізіі, маёра В. Ф. Несцерава — 685-га стралковага палка 193-й і капітана І. З. Куляшова 120-га стралковага палка 69-й дывізіі на лодках і дапаможных сродках прыкрываемых дымавой заслонай і агнём артылерыі, адплылі ад усходняга берага. Уся артылерыя на працягу 50 мінут, пакуль дэсантныя батальёны былі наплаву, вяла магутны агонь па першых двух траншэях праціўніка першай пазіцыі. Затым яна перанесла свой агонь на варожыя батарэі. У гэты час дэсанты падтрымліваліся гарматамі прамой наводкі, якія знішчалі агнявыя кропкі гітлераўцаў у першых двух траншэях. За дзесяць мінут да падыходу дэсантнікаў да заходняга берага ўся артылерыя зноў абвалілася на першую пазіцыю ворага, прыкрываючы высадку першых эшалонаў, затым перайшла на суправаджэнне пяхоты.

Першымі ўступілі на правабярэжжа байцы 20-й асобнай разведроты 69-й дывізіі на чале з малодшым сяржантам П. М. Пахомавым, а ўслед за імі — воіны дэсантнага батальёна пад камандаваннем капітана І. Куляшова.

Адначасова з дэсантнікамі 69-й дывізіі на ўчастку Каменка—Лоеў раку фарсіравалі дэсантныя батальёны маёра В. Несцерава і капітана Г. Гардаполава.

16 кастрычніка баі на правабярэжжы працягваліся. Гітлераўцы кінулі супраць пераправіўшыхся часцей і падраздзяленняў дзве новыя пяхотныя дывізіі, узмоцненыя танкамі і артылерыяй. Перад імі была пастаўлена задача скінуць войскі арміі з плацдарма. Але было ўжо позна.

17 кастрычніка за Дняпром знаходзіўся амаль увесь 27-ы корпус. Яго 106-я стралковая Забайкальская і частка сіл 193-й стралковай Чырванасцяжнай дывізій вызвалілі Лоеў і павярнулі на поўнач уздоўж Дняпра, пашыраючы захоплены плацдарм. У гэты ж дзень былі вызвалены яшчэ некалькі населеных пунктаў, у тым ліку Казярогі, Крупейкі, Шчытцы, Бывалькі.

У баях за Лоеў, як адзначалася ў аператыўнай зводцы Саўінфармбюро за 17 кастрычніка 1943 года, упамянутыя злучэнні захапілі 38 гармат, 3 склады боепрыпасаў, рэчавы склад і іншыя трафеі. На іншых участках у раёне Лоева знішчаны амаль полк пяхоты, захоплена 26 гармат, 25 мінамётаў, 7 розных складаў. Узята да 200 палонных.

Паспяховы рух 18-га і 27-га карпусоў у паўночна-заходнім напрамку стварыў пагрозу гітлераўцам каля Рэчыцы — пад сур'ёзным ударам аказаліся войскі праціўніка, якія дзейнічалі ў міжрэччы Дняпра і Сожа, і, баючыся акружэння, фашысцкае камандаванне пачало адвод сваіх войск за Днепр.

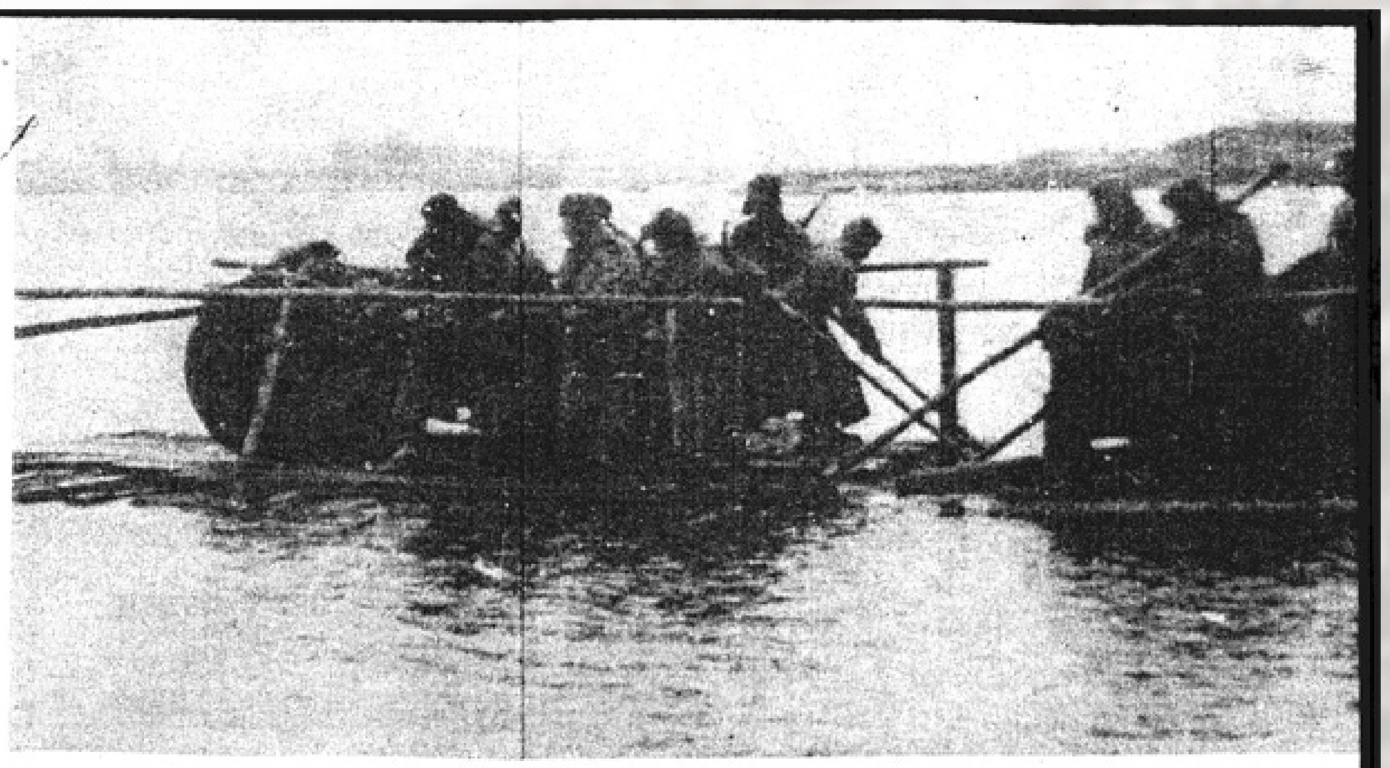

Гэтага манеўру даўно чакаў 19-ы стралковы корпус генерал-маёра Д. І. Самарскага. Праследуючы гітлераўцаў, злучэнні корпуса 20 кастрычніка вызвалілі Хойнікі, Карпаўку і яшчэ некалькі населеных пунктаў, з ходу фарсіравалі Днепр у раёне Холмеча, што на поўначы ад Лоева і надзейна прыкрылі правы фланг 27-га корпуса.

У той жа дзень войскі 65-й арміі поўнасцю пераправіліся праз Днепр і на яго заходнім беразе авалодалі моцнымі апорнымі пунктамі Мохава, Сянская, Каўпень, Прагрэс.

Такім чынам, наступленне асноўных сіл 65-й арміі, якое пачалося ў раёне Лоева, дало поспех. Апоўдні 20 кастрычніка яны знаходзіліся ўжо на заходнім беразе Дняпра. Рухаліся ў напрамку на Брагін і войскі 61-й арміі генерал-лейтэнанта П. А. Бялова, якія фарсіравалі раку на поўдні Лоева ў раёне вёскі Дзяражычы яшчэ ў канцы верасня.

Заняць дзён жорсткіх баёў йскі 65-й захапілі плацдарма фронту да 20 кіламетраў на глыбіню ад 5 да 13 кілалтраў. Прарваўшы абарончо паласу ворага, злучэнніарміі выйшлі да другога абарнчага рубяжа. 20 кастрычнка камандуючы фронтам генерл арміі К. К. Ракасоўскі адда загад часова, да атрымання рэзерваў, спыніць наступлнне і трывала замацавацці на плацдарме. Гэта быў 23 плцдарм на 700-кіламетровым фронце ад Лоева да Запарожжа, што былі створаны войскмі Цэнтральнага, Варонежсіага, Стэпавага і Паўднёва-Заходняга франтоў.

Бітва за Днепр — адна з гераічных старонак Вялікай Айчыннай вайны. 2438 воінаў— прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей былога Саюза сталі Героямі Савецкага Саюза, у тым ліку 15 нашых землякоў. Звыш 700 байцоў і камандзіраў удастоіліся гэтага высокага звання за мужнасць і гераізм пры штурме дняпроўскага прыбярэжжа на тэрыторыі нашай вобласці ад Лоева да вусця Прыпяці. Толькі ў 65-й арміі гэта званне прысвоена 183 воінам. У ліку атрымаўшых яго нашы землякі малодшы лейтэнант А. А. Белы, лейтэнант А. Я. Варанчук, сяржант П. В. Несцяровіч, радавы А. Ф. Самусеў і яфрэйтар Б. А. Царыкаў.

106-я стралковая Забайкальская і 193-я стралковая Чырванасцяжная дывізіі, 14-я інжынерна-сапёрная Ноўгарад-Северская брыгада, 143-ці і 218-ы мінамётныя палкі, 61-ы асобны пантонна-маставы батальён атрымалі ганаровую назву «Дняпроўскіх».

Ф. СТЭЛЬМАШОК,
падпалкоўнік у адстаўцы.

НА ЗДЫМКАХ: група воінаў-герояў 65-й арміі, якія вызначыліся пры фарсіраванні Дняпра і захопе плацдарма на яго заходнім беразе. У першым радзе (другі злева) камандуючы арміяй генерал-лейтэнант П. І. Батаў. 1943 г.: пераправа савецкіх воінаў на правы бераг Дняпра ў раёне Лоева.

(З фондаў абласнога краязнаўчага музея).